

Principatele Române înaintea Europei: o carte-manifest a principelui Gheorghe Bibescu

Prof. univ. dr. GHEORGHE BICHICEAN
Univ. „Petru Maior” Târgu-Mureș

Abstract

*Romanian Principalities in Front of Europe:
A Manifest-Book of Prince Gheorghe Bibescu*

The purpose of this paper is to reveal a book of small dimensions that can be found today at „Astra” Library from Sibiu. It has been first written in French, in 1856, in the context of the Peace Conference from Paris, by Gheorghe Bibescu, the former ruler of Wallachia, who signed it with the pseudonym Sanejouand; one year later, it has been translated into Romanian and published by using the Cyrillic alphabet.

The book has not been known so far and its importance consists on revealing Gheorghe Bibescu’s attitude towards unity, so as his knowledge on Romanian history, as we may conclude by considering the historical, political and legal arguments he has brought out.

Keywords: *Romanian Principalities, Gheorghe Bibescu, 1856, Romanian unity, “Astra” Library, Sibiu.*

În colecțiile speciale ale Bibliotecii ASTRA din Sibiu - Cota C.I./88, nr. inventar 2715 - se găsește o carte de mici dimensiuni, care mi-a atras atenția de la început prin titlu (*Principatele Române înaintea Europei*), prin conținutul și mesajul său, prin momentul redactării și publicării. Cartea a fost scrisă de Gheorghe Dimitrie Bibescu, principe al Țării Românești în perioada 1842-1848.¹

Gheorghe Bibescu a scris și publicat această carte în anul 1856 la Paris, în momentul desfășurării Conferinței de pace care a urmat războiului Crimeei (1853-1856). Conferința de la Paris s-a reunit în perioada 25 februarie - 30 martie 1856, fiind prezidată de contele

¹ Gheorghe Bibescu s-a născut la Craiova în anul 1804 și a murit la Paris, la 1 iunie 1873.

Walewski, ministrul de externe al Franței. Rusia a fost marea perdantă în urma războiului și a hotărârilor Conferinței. La Paris s-a proclamat autonomia Principatelor Române, supunându-se hotărârii unirea Moldovei cu Țara Românească și internaționalizarea Dunării. Rusia, care nu mai conta ca putere în Europa, era obligată să retrocedeze Moldovei trei județe din sudul Basarabiei (anexate cu „bunăvoința” Turciei prin pacea de la București, în 1812), adică Bolgrad, Cahul și Ismail. Un adevărat act de justiție ar fi impus ca întreg teritoriul dintre Prut și Nistru să revină Moldovei.

Discuțiile aprinse și interesele divergente în privința unirii Principatelor Române au împărțit marile puteri în trei tabere. Franța, prin glasul contelui Walewski, Rusia - care, ca țară învinsă, dorea să obțină o pace cât mai puțin defavorabilă -, Prusia și Italia (ambele urmărind scopuri identice, adică realizarea unității politice) s-au pronunțat fără rezerve pentru unirea Principatelor; Anglia s-a pronunțat cu rezerve, știut fiind faptul că ori de câte ori se redeschidea „problema orientală,” interesele ei puteau fi atinse prin împărțirea „moștenirii Imperiului otoman;” Austria și Turcia au fost de la început împotriva, ambele fiind „beneficiare” ale stăpânirii unor teritorii românești de importanță majoră pentru imperiile lor, susținând că „popoarele” celor două Principate nu doresc unirea. De aceea s-a hotărât consultarea lor în cadrul Divanurilor Ad-hoc, organe consultative cu reprezentare socială largă. Falsificarea alegerilor în Moldova de către caimacamul Nicolae Vogoride a provocat un adevărat scandal diplomatic, iar un nou război a putut fi evitat doar prin compromisul realizat de Franța și Anglia, în urma întâlnirii dintre suveranii celor două țări la Osborne. În ciuda manevrelor Turciei și a hotărârii Conferinței de la Paris din 1858, cele două Principate Române s-au unit, prin alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn la 5 și respectiv 24 ianuarie 1859 (Iași și, respectiv, București).

În acest context, fostul principe al Țării Românești, Gheorghe Bibescu, s-a dovedit a fi un adevărat apărător al idealurilor de unire ale celor două Principate dunărene, inflamând prin mesajul său spiritele unioniste și dovedindu-se un foarte bun cunoscător al istoriei românilor. Argumentele pro-unioniste pe care le aduce sunt de ordin istoric, juridic și politic, subliniind statutul politico-juridic al Principatelor române de-a lungul veacurilor în raporturile cu Înalta Poartă și cu celelalte mari puteri europene interesate mai mult în promovarea propriilor interese în spațiul

românesc, devenit loc de intersectare a rivalităților acestora, care au îmbrăcat de cele mai multe forme violente.

Scrisă într-o primă ediție în limba franceză, cu titlul *Les Principautés roumaines devant l'Europe*, semnată cu pseudonimul Sanejouand, cartea a fost tradusă în românește un an mai târziu sub titlul *Principatele Române înaintea Europei* (Paris, Amyot, 8, Rue de la Paix, 1857). Această carte a fost semnalată de Nicolae Iorga în lucrarea *Istoria literaturii românești în sec. al XIX-lea* (vol. III, 1909, p. 78), de Lucian Predescu în *Enciclopedia Cugetarea* (București, 1940), iar mai târziu de Mihail Straje, în *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români* (București, Ed. Minerva, 1973, p. 69).

Scrierea, textul slavo-român, evidențiind o combinare a caracterelor slave cu cele latinești, dovedește că ne aflăm în perioada de tranziție spre adoptarea alfabetului latin.

Interesul pentru această lucrare este, în opinia noastră, de o mare actualitate, cartea nefiind semnalată între luările de poziție pro-unioniste din perioada premergătoare unirii. Cartea dezvăluie în același timp caracterul principelui Gheorghe Bibescu care, deși nevoit să abandoneze tronul Țării Românești la 1848, s-a dovedit fidel cauzei românești a Unirii de la 1859.

I. TRANSLITERAȚIE

PRINICIPATELE ROMÎNE ÎNAINTEA EUROPEI.

tradukție DUNE SANEJOUAND.

PARIS, AMYOT, 8, RUE DE LA PAIX, 1857.

Oblikînd aceste foi asăra prințipatelor Romîne, am așt drept întîl aștrarea șnșî prințip sakrș, alela al indelendinșî șoșoarelor Ńi al reslektșșî nalionalitșșilor.

Destșle adionalitșșî șaș stins din Eșroșla. Fiind-kŃ a mai rŃmas șna Ńe kare traktatele Ńele mai Ńeki, Ńrekșm Ńi Ńele mai noșî, Ńi mai kș seamŃ traktatșl de Ńaris, o Ńpoteșle, rekșnoskîndșo Ńi Ńarantîndșo, Ńel ŃșŃin aleasta fiŃ ŃeslektatŃ, Ńi atŃ Ńșterea kŃt Ńi intrișla rŃmŃie fiŃrŃ de resłtat din inaintea dreptșșșș.

Ńrile, a kŃror kashŃ dorim șŃ așșrșm, ne șînt kșnoskște. O Ńetrefere îndelșnșatŃ în Ńrinșișate, Ńi șn șșdiș serioș al ștrîri Ńoșșlășișilor, al nŃrașșrilor, al Ńradșșși de Ńișilishalișe, ne Ńșnș în stare a trata aleașșŃ keshie, de nș kș talent, Ńel Ńșșin kș șșkșles, Ńentșș Ńeele Ńe se atîșle de adeshșșrșșile istorișle, Ńi Ńoate de jșșteșla obserŃșrilor mele.

Ńștea-dom oare lșșmina îdestșl o desbatere atŃ de imŃortentŃ Ńentșș Romînia, Ńi a-ș ŃŃti ast-fel, dșșle Ńșterile mele, datoria osŃitalitșșii!

Deșembris, 1856

Oslodarii (sa8 poelozii) se lor alele în amîndoi aleste pîri de adnîrile Uenerale ale diîanelor, dintre boerii omînteni. Ei lor priimi întîrîrea de la Doartî... N8 tot sî fie deortai de kît k8 priimirea R8sîi. În kaz de skoatere, demisionare sa8 moarte a 8n8ia din domni interim8l se la kîrmi de Kaimakamî n8mîi de diîan8l prînîîatelor.” R8sîea n8 deklarase at8nîi pentr8 întîia oarî kî se interesî de soarta prînîîatelor. Mai de m8lte ori, òi înkî de la 1774, în traktat8l de la Kainarîi òi în Uele de la Iaîi (1812), protestase în faîoarea prîiîleliilor lor.

De este o datorie a fi Uine-Ua drept, kiar k8 prîjma8l s88, aleastî datorie e mai sfîntî în 8rma 8nei bir8inîi. Kî R8sîea ar fi dorit înkorfiorarea Romîniî k8 stat8l sî8, niîi n8mai înkale îndoialî. Dar Ueea de treb8e sî mîrt8risim, este, fiindkî adept8l are òi el prerogativele sale, kî amestek8l R88ilor în prînîîate a fost din originî òi Uînî mai înkoadle bine-Uoitoe òi okrotitor Romînilor. Ori kare ar fi fost sko8rile lor ask8n8e òi Uederile ambîioase de alea8 protelînd prînîîatele òi stîrînd în a s88line a8tonomia lor, n8 ne U8tem ofri k8 toate alestea, d'a n8 mîrt8risi kî R8sîea a adrat m8lt timî, òi k8 efikaUitate, niîte drept8rî de kare Doarta le kîlkase în Uîioarea.

Ar fi oare drept a estloata astîzi, în desfaîoarea prînîîatelor, temerea de îns8fla k8 drept k8înt ambîioa r88î înaîntea rîsboi8rî, n8 n8mai ka sî n8 li se dea nimik òi înkî ka sî li se ia òi Ueea de protekUia r88î le U8strase?

O asemenea U8rtare în prînîîata Romînilor, n'ar fi niîi dreaUî, niîi bine îndeasî, òi în lok d'a fi U88bitoare R8sîei, ea ar asîg8ra din kontra înfîinUarea înfîinUei sale, de kare iar U8ne sî U8teaskî, ka sî zik aîa, toate kelt8ielile rîsboi8rî, U8sînd8rî d88l U8tî înt'r'o kondiUie òi mai rea de kît Ueea în kare le U88ese UreînderenUa R8sîi.

Sî ne întoarUem la Istorie.

KonUenUia de la Akerman libera prînîîatele de ok8UaUia Otomanî, òi Ueea de e mai m8lt, este kî ea stîU8la kî prînîi în lok d'a fi n8mîi òi destit8aî d88l Ueea UorUii, se lor alele d'ak8m înaîntea de naUie de 8n termin de Ualte ani. Trei ani d88l Ueea, la traktat8l de la AdrianoUole, R8sîea reînnoi Ueki8l prînîîi8 al aleUeriî prînîilor de UiaU.

AUa dar, ad8kînd8ii Uinea aminte de miseria de domnea în prînîîate prîn deasa n8mire la tron a arendaUilor fanarioUî, la mîrt8risi ori-kare i'ar fi prînîiUele UolitiUe, kî drept8l d'a alele prînîi òi întîndea datî îndel8nUeriî U8tereî lor, era8 doî adeUrate Urogrese. Prîntr'aleasta se asîg8ra oare kare stabilitate UroUîniilor U8n8ite de Uolitika skimbUtoare a s8zeran8rî. R8sîea Urofitia k8 isk8sinUî de greUale UorUî òi le întorUea k8 isk8sinUî în faîoarea UolitiUii sale. Prînîîatele prîn 8rmare î f8rî datoare resta8rarea òi garanUia prîiîleliilor lor, òi mai în 8rmî Uentr8 stabilirea b8nei orînd8eli U'a 8nei UrosUeritUii relatîe.

De de U8rUia n'a l8oat îniUiatîa 8nei asemenea UolitiUe? De de n'a îndeles ea kî adeUrat8l ei interes era d'a proteja de Romîni, ast-fel în kît sî n8 mai aibî treb8inUî d'o altî protekUie? K8m n8 s'ar fi înfîenUat prînîîatele de o protekUie kare n8 se manifesta la îndeU8t de kît k8 bine-faleri?

La 1828, se deklarî rîsboi8l între R8sîea òi Doarta. Armîea r88î, în n8mîr de 100,000 oameni, trek8 U8t8l, MareUal8l Bitgenstein întîrî în Iaîi, detronî de Domn òi adresî Moldo-Romînilor o Uroklamalie Ue'î întîinUa kî o administralie Uentralî Ua fi înstîitî s8bt UrezidenUia kontel8i Ualen. Aleastî Uroklamalie fîUîd8ea prînîîatelor Ualea de kare o dorea8, bine-falerea asîg8ratî a 8nei existenUe Ueditime òi statormîe, òi U8strarea U8t8lor prîiîleliilor lor. U8k8reUti se ok8Uarî ka òi Iaîi, òi la 16 Mai8, kontele Ualen se aleazî în nobile sale f8nkUii. Treb8e sî întelUim a deskrie starea prînîîatelor în Urema rîsboi8rî. Uî8mî, foamete, elîzootie, 8n frig nes8ferit, òi în sfîrUit toate relele se U8rea8 8nite k8 Ualea ale rîsboi8rî.

Ualea se s8b-skrise la AdrianoUole la 14 SeUtembrie 1829.

În prînîîata prînîîatelor romîne, traktat8l de la AdrianoUole f8 o nobî òi solemnelî konsînUire a a8tonomieî Uia drept8rîlor lor.

Oslorad8l, al kîr8i termen era fiksîat de Ualte ani, se hotîrî de UieaU. Kanal8l D8nUeri Uînî la 8nirea sa k8 U8t8l f8 Ureskris de xotar al prînîîatelor. Artikol8l al V-lea mai k8 seamî îmbortant Ureskriea: „prînîîatele, Romîniea òi MoldaUia, U8înd8-se prîntr'o *kaliUkalie* s8b s8zeranitate UorUî, òi R8sîea garanUînd UrosUeritatea lor, se îndeUle kî ele îi Uor U8tra toate prîiîleUiele òi îm8niUîile de mai 'naîntea, òi se lor b8k8ra de essersarea reliUii lor, k8 o sek8ritate komUektî, de o administralie *îndependenUî òi natiionalî*, òi d'o întreagî libertate de komerU.” De Ua obserUa Uinea k8 l8are aminte Ua Ueeda kî traktat8l de AdrianoUole n8 stîU8la nobî drept8rî Uentr8 Romîni, aleasta era o rek8noaUtere UreUisî òi solemnelî a Uekiilor lor libertUii.

În Uirt8tea aleU8iadi traktat o komisie se ad8nî la U8k8reUti ka sî redîUeze ReglamenteUî organik de 8rma sî fie karta sa8 konstit8Uie Uîrîlor.

Prîn8l ales d88l disoziUiiile date de Reglamente n8 era 8n prînîi absolU, òi 8rma sî administrezee k8 konk8rs8l 8nei ad8nUeri natiionale, kUreia i se U8strase drept8l d'a Uota bir8l, d'a fale UeUî òi d'a adresa prînî8l8i Uîînerile naUii kiar alergînd la U8terile s8zeranî òi protektoare.

NeaUrat ReglamenteUî organik n8 este ideal8l konstit8Uiei 8n8i UoUol liber. Dar de Ua prînîi Uine-Ua d'oUarte miseria òi anarUia în kare kUz8se prînîîatele în k8rs de 8n Ueak de arbitrarî8, òi de altî Uarte de Uî Ua ar8nka okîi as8Ura aleUtiîi UolitiUii înkî în UeaUî, 8nde n8 se gUeUte de kît boer8l s88 òi Uran8l jos, fîrî klasa de mijlok koaUî Uentr8 libertate òi kare konstit8e în Uirile UîiUisate naUia în sine, Ua rek8noaUte kî ReglamenteUî Organik al Moldo-Romîniî era 8n mare Urogres òi o konstit8Uie foarte liberalî Uentr8 8n UoUol alezat prîn UoziUia sa UeoUrafikî între trei g8Uerne absolUte.

De la sfârșitul anilor 1829 și până la începutul anilor 1834, Răsia, ca și asigurate esekutarea tratatelor de Adrianoople, okșii, Prin înțeleperea kș Târșiea, amândoi droșiniile, alteleșd lșkrarea reșlamenteșlș și ōnerea sa în lșkrare. Reșrezentantșl Rșșii, generalșl Kiselef2, fș însușinat kș administrașiea ōrii, și ōtiș atș de bine s'ōi îndeșlineaskș misiea, înkșt gșlernarea sa fș șn ōeriod de reșlarare ōentrș Romșni.

VI.

Konșenșiea de la Sankt-Petersbșrg terminș misiea generalșlș. Prin așea konșenșie de la 29 Ianșarie 1834, se koșrindea și elakșarea ōrinșșatelor de armie Rșșești; ōoarta din ōartei, rekșnoștea formal noșa konștitșșie și se îndatora a ōșblika șn ferman însușit de șn Xati-șerif doș lșni dște skimbșl ratifișkășiilor. Xati-șerifș se ōșblikș și fș o noșl konșșinșire a dreșșurilor, o rekșnoaștere reșetăț a indșpendenșii lor administratișș și leșlșlatișș. ōrinșșiatele se zșiea (Art.4) și ōor fale în toașl libertatea toate leșile trebșnișioase administrașii lor din ōșntrș, și Moldo-Romșni se ōor bșkșra asemenea d' o indșpendenșii *leșlșlatișș komșlektș*, ōentrș tot ōea ōe ōrișșe la lșkrșrile lor din ōșntrș. Dște așeașta șrma sș ōroledeze la nșmirea ōrinșșilor; dar, în ōirtștea konșenșii de la ōetersbșrg, amșndoș kșrșile, *ōentrș așea datș nșmaș*, fșkșrș ele aleșerea ōe kare regșlamenteșl organik i-o reșevase nașii. Amșndoș ōrinșșii, fșrș dar nșmiș de kșrșile sșzeranș și protektoare dște îndeșleșerea ōe așșrș între dșnșe, Mixail Ștrșea fș nșmit în Moldașiea și Alexandș Gika în Romșniea. Așeășt din șrmș aleșere fș nenoroșitș și nș întșrzie mșlt ka sș se înkredinșeze de așeașta, și nașia și kșrșile. ōbșteaska adșnare se ōzșz neșoiștș a eșșșne ōrintr' o adreșș solemnell ōîndeșile ōri kșrșilor sșzeranș și protektoarș.

Kșrșile în șrma rșgșșișniș adșnșri obștești, orșndșirș a se fale o ōerșetare administratișș ōrinșșlș, în șrma kșrșiea ōoarta ōrintr' șn firman, ōe akșza ōe ōrinșșl Gika, îl deșșrtș, imșștșndș-i nedreșșșile și abșzșrile ōe se sșōșrșirș în ōreșea domniș saleș.

Atșnșl ōentrș întșia oarș ōe ōșse în lșkrare Regșlamenteșl orșanik; aleșerea ōrinșșlș ōentrș întșia oarș se fșkș șșbt forma konștitșșională a ōrii.

Nșmele ōe eșl din șrma aleșeriș nașionale fș așela al ōrinșșlș ōibeskș. El domnea de ōase ani kșnd izbșkni reșolșșiea de la 1848. De la ōrșmșrile Senei, așeășt reșolșșiea trekșse ōeste Eșroșla și rșșșnș ōînd în ōrient. ōibeskș neșștșnd ōșne ștașlșl reșolșșiei și ne ōrșnd sș-i fie ōef se trase din domnie.

Reșolșșiea romșnșl, ōeneroasș în sine, era în imșreșșrșrile de atșnș o imitașie ōerikșloaș ōentrș ōarș, ōe ōrin ōozișia și starea sa soșială nș era ōregștitș la niște asemenea eșșenșmente.

Tristele sale rezșltate nș întșrziarș a se arșta, și o îndoitș okșșășie de Tșrși și Rșși, kșm și konșenșia de la Balta-Liman (Mai 1-ș 1849) fșrș konklșzia reșolșșii.

ōrin așeăștș konșenșie se sșșșenda adșnșrile și în lokșlș lorș se adșta *dșșanele ad-bok*, ale kșrșorș membriș, în lok d' a fi aleș de nașie, se nșmeaș de ōrinșș kare ōștea a' i deșșrta dșșș ōoinșa sa. În lokș de ōrinșș aleș ōe ōiașș, se nșmea de amșndoș kșrșile doș gșlernatori ōe kșrș de ōaște ani. În așeăștș kalitate se aleserș și se nșmirș Domniș Șștirșe în Romșnia, și Gr. Gika în Moldașia.

Konșenșia de la Balta-Liman e ōea din șrmș ōe s' a înkșeat în ōrișșina ōrinșșiatelorș între kabinetșlș Sant-Petersbșrgșlș și ōoarta otomanș.

Așl se oșrește istoria trekșșlș.

Partea a doua.

VII.

Din așșl dșrșeroașl istorie, ale kșrșii trșșșrș ōrinșșiale le-am skșiat înr' șn kșl reșede, kare șînt îndeșșșrile ōe ōștem trafe, kare șîntș lekșile ōe ișșorșsk ōentrș ōșterile eșroșene în ōeneral și ōentrș fie-kare din tr' încele în ōartikșlarș?

Mai 'nainte de toate rezșltș kș ōrinșșiatele Romșne șînt *atșonome*; și kș nimeni, nișl kiar ōoarta, ōe le este sșzeranș, n' are dreșșl d' a se amesteka în treble lor din ōșntrș.

Al doilea, kș Rșșiea, ka șkoș d' a sșșji ōroikștele ei de întindere și konkșștș, a garantat ōrinșșiatelor niște dreșșșrș ōe kare ōoarta, fșrș d' ale kontesta în ōrinșșii, le kșlka ōrin faște.

Dakș este ōineșia în dreșș de a akșza ambișia ōelei dintșș, kașzł eșidentș a rșșboișlș trekșt, trebșe însș sș rekșnoașkș kș nișl o altș ōștere ka Tșrșiea, n' a șerșit, ōrin greșalele sale, așeăștș ambișie ōe era așroașe d' ai deșeni fșneștș.

Așeășta șîntș konsiderașiile așșra kșrșora insișșim.

Bom arșta în șrmș kare șșntș ōerikșole ōe ameninșș așșșzi ōrinșșiatele în dreșșșrile și atșonomiea lor, și tot înr' o ōreșea ōom îndeșka a gșsi și ōimșdșșiea așeștor rele.

Komitetele, zile firmanș, „aș drept a delibera aștra Reglamenteleș ŢrinŢiateleș”. AŢtea e dreptuș Ţel mai Ţntins Ţe li se akordŢ. SŢ Ţsam kŢ dreptuș aŢtea 'l-a aŢet ŢrinŢiatele Ţi kŢ era de Ţrisos a se mai sŢefika din noș, dar sŢ ne ŢntrebŢm Ţi sŢ ŢntrebŢm Ţe Ţoarta, Reglamentele sŢnt ele oare institŢiŢi ŢiŢioase? ImŢeriel otoman are mai bŢne? Ţi n'ar fi de dorit ŢentrŢ reŢeneralia ImŢerieluș sŢș sŢ aibŢ asemenea Reglamente Ţn toate ŢroŢinŢile ei? Ţine mai krede așŢzi kŢ Reglamentele sŢnt ŢriŢina relelor Ţe bŢntŢe Ţara RomŢneaskŢ? Ţine nș Ţtie kŢ ele ŢroŢinș mai mșlt din nestatornŢia Ţi sŢbŢnŢșnea gșŢernșș ei, iar mai kș osebire din neŢnkrederea Ţe are RomŢnșș Ţn zioa de mŢne, Ţi din nekontenitele frŢmŢntŢri ŢroŢenite din intrŢiŢile ambŢiilor, nekontenitș Ţn lșŢŢ, Ţi de konfliktele Ţn kare sŢnt Ţșe interesele Ţterilor Ţ' o ŢnŢeșnesk?

ŢrŢnd EșroŢa aŢtea Ţi okșŢndșe nșmai kș reŢiziea leŢilor din ŢŢentrș, n'ar ŢŢtea ŢineŢa sŢ kreazŢ kŢ nș este serioș disŢșș a ŢŢmŢdși rŢșș Ţi kŢ fșŢe de Ţrilejș a gșsi rana ka sŢ nș fie silitŢ a o Ţindeka?

Dreptuș d'a delibera aștra Reglamenteleș ŢrinŢiateleș, drept Ţe kare firmanș nș'l kontesteazŢ, kșm Ţl ŢnŢelele oare? AleŢerea ŢrinŢilorș este oare koŢrinsș Ţntr' Ţnșșșș? saș Ţterile Ţoeskș sŢ'Ţi ŢnșșŢeaskŢ misiea d'al nșmi? Ţoarta ŢoeŢte sŢ'lș aleagŢ ea? Ţi Ţterile Ţoeskș sŢ se amestŢe Ţn reŢiziea Reglamenteleș?

Ţnainte de firmanș din Oktombrie 1856, aŢte ŢnktŢri niŢi kŢ erăș Ţn dezbatere.

KonŢenŢia de la Ţalta-Liman (kare nș sșșlenda de kŢ Ţentrș Ţalte ani, așŢzi ekșŢiraŢi, konŢitŢŢiea ŢŢri), aŢeastŢ konŢenŢie este akșm desfiinŢatŢ Ţrin rŢșboiș Ţi ŢrinŢiateleș reintŢrŢ neaŢŢrat, așfel o Ţere dreptatea Ţi traktatŢ Ţarisșșșș, Ţn dreptŢile lor rekșnoskște de traktatŢ de AdrianoŢole Ţi reglamentele orșaniŢe. Bor fi dar Ţn dreptuș ŢrŢieŢieilor lor d'alŢ aleŢe ŢrinŢi Ţi d'a se administra Ţn Ţirtștea Ţekilor lor kaŢŢŢlaŢi, neŢnŢet reŢinoite saș konfirmate.

Daka dreptuș de a'Ţi aleŢe ŢrinŢi se Ţa lșa ŢrinŢiateleș, daka aștonomia lor se Ţa mŢntș, daka EșroŢa Ţa Ţretinde a se amesteka Ţn redakŢiea Reglamenteleș lor, așnŢi ori Ţe omș serioș se Ţa ŢŢtea Ţntreba Ţe a sŢjŢit RomŢinilor rŢșboiș, Ţn șrma kŢrșia aș sferit așŢ de mșlt, la Ţe le sŢjŢŢte așŢzi ŢrotekŢia EșroŢei; neaŢŢrat nș la alta, de kŢ ai fale mai nenorŢiŢi, mai maltrataŢi, mai ŢșŢin indefendenŢi, dŢndș-le leŢi diktate de streini; ar greŢi așnŢi oare RomŢni dakŢ sșșŢinŢnd ar Ţere trekștŢ kș relele lși?

XI.

TraktatŢ de Ţaris, Ţe ŢŢstreazŢ ŢrŢieŢiele ŢrinŢiateleș, a Ţntrodșș o simŢitoare modifikakŢie Ţn starea lor. Ţoarta rŢmŢne sșzeranŢ kș dreptŢile ei de tribștș Ţi omaliș, Ţi Ţi Ţndatorirele Ţe de mai mșlte ori a sșșskris, dar Ţn lokŢl Ţrotektoratșș *ekŢlŢșŢi* al Rșsiei, sșkŢede ŢrotektoratŢ *kolekŢiŢi* al Ţterilor Ţelor marŢ ale EșroŢei.

AŢest Ţrotektorat kolekŢiŢi Ţa fi saș o ŢorbŢ zadarnikŢ, saș Ţa alea de ŢintŢ skoŢŢl de a da ŢrinŢiateleș o khezŢșire mai neinteresatŢ Ţi kș rezŢtate mai ŢrinŢioase de kŢ aleŢea Ţe le dedese Rșsieu, Ţa alea de ŢintŢ aŢŢrarea dreptŢilor lor Ţn kontra Ţștror aŢelora Ţe ar Ţoi sŢ le kaŢe.

Kare sŢnt Ţerikolile Ţe ameninŢŢ dreptŢile ŢrinŢiateleș?

Kare sŢnt mijloakŢele Ţele mai sigșre Ţentrș a le feri d'alele Ţerikole?

Ţnainte de rŢșboișș din șrma Ţrimejdia Ţenea de la Rșsia. MșlșșmitŢ șnei ŢolitŢi iskșsite, ea Ţtiș a'Ţi statornŢi Ţi a'Ţi kreŢte ŢnŢŢnŢa sa Ţn ŢrinŢiate. Akșm ŢnșŢ Ţroiektele ei s'aș dat Ţe faŢŢ; maska a kŢzșt Ţi nș ne mai Ţștem teme de dŢnsa.

Ţeea Ţe este de temșt așŢzi Ţentrș ŢrinŢiate, este aŢel sŢirit de temere Ţn ŢriŢinŢa Rșsiei, Ţe kare 'lș-am mai sșșș Ţi kare essistŢ kiar dșŢe rŢșboișș trekșt. Este kș dreptuș oare a nș ŢŢsa Ţe RomŢni sŢ se bșkșre de dreptŢile Ţe le a dat Rșsia, nșmai fiind kŢ le sŢnt date saș garantate de ea?

O asemenea greŢalŢ, a lșa șmbra dreptș realitate, nș se Ţoate fale de niŢte adeŢŢraŢi ŢolitŢiŢi.

Ţrimejdiile Ţe ameninŢŢ așŢzi ŢrinŢiatele, o Ţștem zŢŢe kș Ţnkredere, Ţin mai mșlt de la Așștria Ţi Ţoarta de kŢt de la Rșsia.

Ţe trebșe dar sŢ fakŢ Ţterile EșroŢi ka sŢ aŢere dreptŢile ŢrinŢiateleș RomŢne Ţi sŢ le așŢere ŢrosŢeritatea? DșŢe ideea noaștrŢ, doar lșkrșrŢ ar ridika aneŢoinŢele, ar niŢiŢi toate staŢiile, ar ŢnfrŢna toate ambŢiile, Ţi ar fale a ŢnŢeta toate intrŢiele.

Ţea din ŢŢș, sŢ deklare aŢŢrate de ori Ţe kŢllkare dreptŢile Ţe ŢrinŢiateleș dobŢndiserŢ Ţn șrma traktatșș de la AdrianoŢol.

Ţel d'al doilea, sŢ dea doŢ garanŢi aŢestor dreptŢri: șnirea ŢrinŢiateleș Ţi ereditatea ŢrinŢișș, ales de naŢiea RomŢnŢ Ţn deŢlinŢ libertate.

șnirea ŢrinŢiateleș are Ţn faŢorșș ei șn ŢroŢerșș Ţeki dar adeŢŢrat: șnirea fale Ţșterea. Nș este doŢeditŢ Ţșterilor, aŢelora Ţel ŢșșŢin Ţe n'aș niŢi o ambŢiie kŢ Ţșterea relatiŢi a ŢrinŢiateleș, Ţn lok d'a fi ŢŢgșbitoare la Ţr'șna dintr'Ţnșele este o garanŢie de reŢaos Ţi liniŢte Ţentrș fie kare dintr'Ţnșele Ţn Ţarte, Ţi o balanŢŢ Ţentrș ekilibŢș EșroŢi.

șneaskŢ-se Moldo-RomŢnia, Ţi Ţa forma o nalie Ţn kare intriga kș aneŢoinŢŢ se Ţa strekșra. BeŢiniŢ Ţor gșsi o barierŢ grea de sŢrit; ŢșrŢia are Ţnainte-i o barierŢ mai serioașŢ: integritatea ei nș Ţa mai ŢŢtea fi ameninŢatŢ aŢa de

lesne, și țara pe o țară astfel, în lok de a fi împotrivii, 'i ar fi kș atŭt mai kpedințioas, kș kŭt ar țedeia kŭ ōrin țolitiika în țelea ței ți țenepoasŭ a țorții, 'i a dobŭndit țeterea a țarra kiar țe țoarta ți a se țarra țmțreșnŭ !

Șneaskŭ-se țrințitatele ți țn lok de a fi șn kŭm țeskis țetșlorș nŭțțirilor ți okșțadiilorș dekorate kș ori țe țitlș, țn lok d'a fi eksșșe țrin țitșalia lor țolitiikŭ nekontenitelor țn țazi, ka ți lokșitori esșșț frigșrilorș de bŭlț infekte, țor forma o miliție destoiniikŭ a țarra frontierele ți a slșji de ațan țardŭ Otomanilor, atșnŭ țmțntșlș lorș, okrotit de astŭ țetere relatiikŭ, ța fi ferit ți ța țrodșșe kș sekșritate bogŭțile sale din țșnțrș. țroțrietșile, mai nekșțitate astŭzi, se țor akoțeri kș bogate xolde. Ștețele sale țnŭ ați țșști, nestŭțbțște mai de niț șn drșm, se țor akoțeri țn skșrt timșș kș țosele, kare țor țnlesni komșnikalia, ți țn fine drșmșrile de feri țor brțzda țnșșle sale kŭmții. Ațele sale țor țeleni nițte arterii bine-fukțtoare țentrș komerșș ți ți țilizatiie, ți Eșroția țntreagŭ ța țrii kș bșkșrie efekțl țrotekției sale ți ța țriimi tribșțlș rekșnoțnții Romŭnilorș.

Ka șl se realizeze ațest țiitor, mai este țnkŭ o mțșrșl de țntrebșntat, nș mai țșșin țolositoare de kŭ țea din țiș. țn țitșalia țolitiikŭ țn kare se gșșțete Moldo-Romŭnia, dșșș kșm noșa nșmire a țrințșlș țe țalte ani ni s'a țrșț șn țas șire țrogres, ți țea țe țiațŭ se țreia ți mai mare, asemenea ți ereditatea țri ni se țare neațrat țrebșntatiiasŭ.

Atșnŭ nșmai se ța țșne șn termen ațestei nestatornții, kașzŭ țrințiațl a țetșlor nenorțirilor Romŭniei. Atșnŭ nșmai țor țnteta țnțitșle țn țarț ți kiar afarț din țarț. Oamenii țșminațŭ ți țnțșnțŭ ai țrințiatelor, țn lok de a se dețrta de alesșlș nației, se țor strŭnșe țmțreșrș ți țor slșji țmțreșnŭ țara, kŭnd nș țor mai fi țreokșțadi a ți slșji țroțriile lor ambii. țeloziile, rițalitiiele din familii, tot-d'abna țneste țn Statșrile țele miș, se țor stinșe țșșin kŭte țșșin; ți țn fine, țrințșlș ne mai fiind țșș in țșșț ka țn țrekșt, ne mai fiind silit a ți țntrebșnta țrenea ți faktștșile ka șl țlakŭ țșterilor streine ți s'ți țrețteaskŭ țri șaș la ai țri mijloașe d'a țiză la șn tron efemer, nș ța mai ațea alte grije șaș alt șșșș de kŭ ațelea de a administra țara desțțrŭnd toate isțoarele de țrosțritate șbț țrițegerea șnei adșnțri naționale ți șbț țaranția țortii ți a Eșroții.

Ațeasta este, ni se țare, solșșia țea mai de dorit țn starea țșkrșrilor de astŭzi, fiind kŭ este țea mai țraktikabil, ți fiind kŭ, resțektŭnd drețșrile țșterii șșzerane, asișșrșm tot țntr'o țreme drețșrile ți țriițele nației Romŭne.

XII.

Ațeastŭ solșșie konformŭ, țn țarte țel țșșin, kș intențiiile a țrei din țșterile țe aș șbșskris țraktatł țarisșlș, Konțresł ar fi țșțș s'o xotłraskŭ ți s'o adolțeze. Kș toate ațestea țlenițotențiarii aș țreferat șl mai adłște. Ațeastŭ adłștare țneste țntereselor Romŭnie de kare o ține de noł ani țn neastŭmțr, nețtiind kșm o șl se rezolțeze keștiile țndamentale a țe organizatiie ei, Romŭnia a țriimit-o kș liniție ți resignațe.

Kșm ar fi țșțș ea șl țorbeaskŭ, kŭnd ței țe o gșșțernŭ țn țnkide gșra, șșșrŭm țornalele; kŭnd armiiile streine i okșțș teritorișlș kŭnd kiar țșrșșia al kșreia interes ar fi ka ea țea dintiș șl ațere indŭpendenția Moldo-Romŭniei ți țmțntșlș ei de okșțadii streine, ea țngłdșe okșțadiaea așșriaekŭ, lasŭ șl se țdeaskŭ dorinția de dominație, ți țrintr'șn țirman se țmțotrițețe a țsa țe Romŭni s'ți manifeste dorințele ți s'ți ațere drețșrile țrin rețșzentanțŭ aței de dŭnd, drețt de ațrare țe se akordŭ țkari ținoțadiilor! țșșșea dar a Romŭnilorș nș este șn konsimțmŭnt al lor, ți este mai kș seamŭ o elokțentŭ țrotestalie țe le este ertat țelorș slabi. Askșlțe ațeastŭ țșșere țșterile eșroțene, ți țor așzi țlasł Romŭnie țndrețșndșe la toate, ți la fie-kare țn țarte, țerŭndș kș țraktatele țn mŭnŭ aștonomia lor.

Rșșilor le zŭțe: „M-ațŭ țrotețeat mșlt timŭ ți ț'am fost rekșnoskŭtoare. Dar țntr'o zi țnțŭ țretekst m-ațŭ okștat kș nedrețt, ți nș ț'ațŭ sfiit, țntr'o țșșț țe nș mŭ țrițea țe mine, șl deklarațŭ Eșroții kŭ mŭ țsaț drețș zŭłogș.

„Kŭłkŭndș'm ŭ indŭpendenția, țe'mŭ țrotețeațŭ țnŭ ațŭ, m'a'atș aștorizatș a krede kŭ bine-fațerile țoastre era dikțate de interes, ți ațŭ țierdșț țntr'o zi țnțșnenția țe dobŭndiserțŭ dșșș mșlțŭ ani de okrotire. țndrețșadii-țŭ grețea; ațrabi-ne aștonomia de kare n'a'atș țșțș-o kŭłka țnțŭ țedeasŭș.”

Așșrii: „Ațŭ țenit țn țrințitate kș skŭd mŭrșrisișț d'ale ațra de nŭțțirele ți relele řșșboișlș. B'am fostș rekșnoskŭtori ți ț'am țriimit kș řriiție ți bșnț-țoinț; dar kŭnd ne-am țnkredințat kŭ de ți s'a řișkșțș țațea, armiiile tale totș țorș șl okșșe țara, n'am țșțș șl mai řrișnesk țentrș ține de kŭt nemșlșmire ți neŭnkredere. Interesele tale komerșșle ți țnțșnenția țe ai țrebșntațe a așștra țe Dșșnre te țnțŭ șl adolțŭ altŭ țolitiikŭ, ți țn lok d'a țnșșfa șra silețte șl ne ațrabi simlatiile, resțektŭndșne drețșrile ți aștonomia”.

țșrșii: „țmi ețŭ șșzeranț: nș'țŭ amș kontestat nițŭ odatŭ ațest titlș. Biș s'țŭ țer a'mŭ resțekta drețșrile. De țe nș te țnkrezi țn mine? De țe țngłdșe okșțadiaea teritorișlș meș? De țe amenințŭ țekile noastre țriițeșri? De țe țnțșșețŭ țlasł dorințelor mele? De țe nș țnțșș ka la konferințele țe țor xotłrș țiitorș meș, șl am, daka nș rețșsintanțŭ ai naționalitiie mele, kare șl țoteze kș jșdekțori mei, țel țșșin dețegațŭ kare șl ațere dorințele mele? Nș țsa altora țretekstș, doritș țoate, d'a ne țrotețe. țrotețe-ne kiar țș! Resțekțeazł-ne aștonomia țe am kŭțigat-o țrin șnșle de la Șșłtani țoțri, ți ne-a konsfințŭ' o nenșmțrate țraktate.”

țnșřrii, Franțŭ ți Enđlteri: „Ađ kombțșțț țn nșmele drețșrii: fațe'țŭ șl se resțekțeze drețștatea. Nș ne țrațețŭ din țiarele șnei ambii ka șl ne țsațŭ țn țiarele altiea. Așșria n'a țrșsat nițŭ o țișțșrș de șnșle, țn țreme țe țoi ațŭ țrșsat ț'al țostrș. N'o țsațŭ șl kșłeagł roadele șnș řșșboiș, ale kŭrș drșeri nșmai țoi le ațŭ șșferit. țșrșia țŭ e

Urmează să ne întărim de-astă prelungire? sau urmează din contră să fim mulțumiți? negreșit, în asemenea împrejurări, ori ce întârziere e fatală. Principatele Române suspină adăstând și nerăbdarea lor e cu atât mai vie și mai legitimă, cu cât agonia adăstării și nesiguranța chestiilor vitale, pentru ele, se adaugă prin îndelungatele suferințe ale ocupației străine. Pentru toți, afară de Români, războiul și relele sale au încetat. Pământul Rusiei, *putere beligerantă*, este liber, și al Moldo-României, *deși neutru*, e încă după încheierea păcii ocupat de armile străine. Astă ocupație, principatele n-au provocat-o; și n-are nici un pretext, după cum n-are nici un drept.

Europa Occidentală, care n-a intrat în Bosfor decât ca să răspundă trecerii Prutului, poate ea dar să îngăduie Austrieilor ceea ce, din contră, din partea Rușilor privea ca *casus belli*? Moldo-România nu s-a mântuit de protectoratul țarului, de cât ca să intre sub alt protectorat nou, ce în împrejurările de față, se poate privi ca o adevărată apăsare?

Vedea-va ea oare, drepturile și privilegiile sale, necontestate de nimeni, călcate după un război întreprins pentru susținerea drepturilor?

II.

Fiindcă armia Anglo-Franceză au evacuat Crimeea, nu trebuie să credem că războiul s-a sfârșit. Câmpul de bătălie s-a strămutat, și armile nu mai sânt aceleași; dar războiul există încă, un război surd, plin de fineță și strategice, ai căror numai tactici au schimbat numele; Generalilor le-au succedat politiciii.

Moldo-România e astăzi câmpul bătăliei, sau mai bine câmpul intrigilor. Aceasta e soarta astor nenorocite Țări de câtăva vreme încoace. Poziția geografică explică îndestul trista sa stare.

Situată între trei mari Imperii, fiecare dintr-însele au dorit s-o cotopească.

Turcia are drepturi de *suzeranitate*, pe care caută neconținut a le schimba în drepturi de *suveranitate*.

Rusia suspină după drepturile de protectorat ce dobândise și pe care le-a pierdut.

Austria ar dori și dânsa să confişte în beneficiul ei drepturile ce a pierdut Rusia.

Un Stat slab nu poate fi fără paguba sa împresura din toate părțile de trei staturi mari. Polonia căzu; Moldo-România se afla deja în agonie.

Printr-o greșeală a Rusiei, Europa occidentală ce dormea, deschise ochii. Franța și Englitera să bage încă bine de seamă! A birui nu este nimic, dacă cineva nu știe să asigure fructele biruinței. În zadar s-ar fi vărsat atâta sânge, dacă cauzele războiului ar exista încă, dacă dreptatea și echitatea nu vor dobândi legitima lor îndestulare, dacă noi ambiții vor mai strica încă pacea Europei. Pe ruinele vechilor tractate, e de trebuință a se zidi un edificiu temeinic, și edificiul nu va fi astfel de cât când va avea de bază dreptul popoarelor, și când mai înainte de toate consecințele cele noi vor respecta drepturile cele vechi.

III.

Din trei mari Imperii ce mărginesc Principatele, numai unul are oare-care drepturi asupra-le: acesta este Turcia, însă și acele drepturi sânt mărginite lămurit prin capitulațiile de la care își trag originea.

Cel dintâi tractat² al Moldo-României e de la anul 1393; și fu încheiat la Nicopole între Mircea întâi și Baiazid întâi. Al Moldovei dată de la anul 1513, scris de Prințul Bogdan și sultanul Selim I-ul.

Ce cuprindeau acele tractate? Ce drepturi acordau ele părților contractante? Iată ce e de trebuință să precizăm cu exactitate.

Tractatele acestea asigurau Principatelor: Necotropirea pământului, oprind pe ori ce Musulman de a intra în țară fără de pricină binecuvântată, și fără de voia Guvernului Țării;

Păstrarea religiei, și depărtarea cultului mahomedan;

Dreptul de a se governa după propriile lor legi, fără de amestecul Guvernului otoman întru nimic în treburile din lăuntru ale Principatelor;

Dreptul de a avea Prinți creștini, aleși de Episcopii și boierii Țării, și dreptul acestor Prinți de viață și de moarte asupra supușilor lor, cum și a declara război sau a încheia pace.

În schimbul acestor garanții, la care se adăuga din partea Porții îndatorirea de-a proteja Principatele, acestea din urmă se îndatorau, și din parte, a plăti un tribut anual și a consimți supremația Sultanului asupra Suveranilor lor.

² Un al doilea tractat a încheiat România la 1460, între Vlad al V-lea și Mahomed al II-lea.

Iată care fură convențiile între Principate și Poarta Otomană; negreșit că Poarta tratând în acest chip cu dânsele, trata de bună voie a ei, căci este știut că ea era atunci în culmea puterii sale, și că, în loc de-a primi legi, ea le dicta altora.

IV.

Poarta, care trebui s-o mărturisim, n-a contestat nici odată în prințip drepturile și privilegiile Principatelor, ea le a călcat adesea în picioare prin fapte. În loc de-a merita și de-ași atrage simpatiile Românilor prin respectarea tratatelor și îndeplinirea cu scumpătate a îndatoririlor sale, ea însufla neîncrederea călcând mai multe clauze esențiale ale stipulațiilor. Ea cotropi pământul României, rădica fortărețe pe care le ocupa, cu garnizoane care socotindu-le în pământ vrăjmășesc, împrăstia împrejur jafuri și omoruri. Mai în urmă îndeplinind voința sa la dreptul ce recunoscut formal Principatelor de-a alege însele pe șeful lor, ea schimbă pe Prinții pământeni prin Prinți străini.

Astă politică atât de vătămătoare intereselor Porții precât și de rea credință, avu rezultatul ce urma să aibă. România, apăsată cu asprime, caută un reazâm pe lângă puterile creștine ce o înconjură. Prințul României, Brâncoveanu, se îndreptă mai întâi către Austria, dar mai pe urmă atras de biruințele lui Petru cel mare, care îi făgăduise ca și Prințului Moldaviei, Cantemir, independența Principatelor, se îndreptă către acesta și se îndatoră a-i pune la dispoziție un corp de armie de-ajutor și a-i aproviziona tot într-o vreme și armia lui.

Evenimentele acestui război sunt cunoscute. Petru cel mare încheie cu Poarta tratatul de la Prut; și mulțumit că-și scapă armia sa, părăsi pe-amândoi aliați răsbunării Porții. Cantemir fugi în Rusia, iar pe Brâncoveanu îl tăiară la Constantinopol împreună cu trei fii ai săi.

Astă alianță cu străinii, la care Români se văzuseră din nenorocire supuși prin mari suferințe, urma să fie o mântuitoare prevestire pentru Poartă. Se folosi Poarta de dânsa sau nu? Își schimbă ea politica? Se nevoi să întoarcă spre dânsa inimile Românilor prin executarea îndatoririlor ce contractase, și respectarea drepturilor ce chezuise? Din nenorocire nu: Decapitarea Brâncoveanului fu semnalul unei perioade și mai fatală. Atunci începe îndelungata serie a Prinților Fanarioși, - arendași mai bine de cât Prinți, - numiți de Poartă cu titlu de *bei*, confiscând astfel vechiul drept vechiul drept al Principatelor, adică acela de-ași numi Domnitorii.

Care fu administrația Fanarioșilor? ea se poate caracteriza în două cuvinte, *vânzători și jefuitori*. Libertatea politică peri dinpreună cu armia Română și adunările obștești; dreptatea se cumpăra cu bani, comerțul încetase, Poarta lua din țară produsele cu prețul ce ea însăși hotăra, agricultura avu aceeași soartă ca și armia și adunarea obștească: proprietarul ca și țaranul erau descurajați de dajdii. Adăugând la acestea lipsa de comunicație și tâlhăriile, acesta era prescurt tristul tablou al stării Principatelor sub Guvernul Fanarioșilor, al căror nume, chiar astăzi, nu este pronunțat decât cu groază și desgust în România.

Această tristă perioadă ținu mai mult decât un veac, în vremea căruia 36 Domni fură impuși numai României, adevărate lipitori ce-i supseră toate puterile fără milă.

Atâtea mierii urma neapărat s-aducă revolta. Ea izbucni la 1821, în același timp cu revoluția Greciei, și sosirea lui Ipsilante în Principate. Români însă declarară de la început, că cauza Grecilor ce voia să tragă pe Români cu dânșii, nu era cauza Românilor și că scopul lor revoltându-se nu era de-a se trage de sub suzeranitatea Porții, ci acela de-a scutura tirania Domnilor străini, și de a reintra în vechile lor drepturi ce li se călcăse.

Turcia dar n-avu nici o greutate de-a înăbuși elementul revoluționar grec în Principate, și Sultanul printr-o schimbare a politicii, arătându-se, credincioșilor Români, leal vechilor capitulații, declară, printr-un Hati-Șerif, hotărârea sa de a încrede în viitor pământenilor cărma Principatelor.

Turcia ar fi făcut bine atunci de-a completa opera ce începuse, și de-a evacua Principatele, căci lăsând o armie de ocupație, ea dete Rusiei un prilej, pe care aceasta din urmă de mult îl căuta, de-a interveni în favoarea Moldo-Românilor.

V.

Dezbătând cu iscusință această justă cauză a principatelor, cabinetul de Sankt Petres-burg reclama evacuarea teritoriului Român de trupele Otomane. Convenția de la Akerman între Rusia și Poartă fu rezultatul acestei reclamații (1826). Se citea, între altele, și această însemnată clauză:

Hospodarii (sau voveozi) se vor alege în amândouă aceste țări de adunările generale ale divanelor, dintre boerii pământeni. Ei vor primi întărirea de la Poartă... Nu pot să fie depărtați de cât cu primirea Rusiei. În caz de scoatere, demisionare sau moarte a unuia din domni interimul se va cărmui de caimacami numiți de divanul Principatelor." Rusia nu declarase atunci pentru întâia oară că se interesa de soarta Principatelor. Mai

de multe ori, și încă de la 1774, în tratatul de la Kainargi și în cele de la Iași (1812), protestase în favoarea privilegiilor lor.

De este o datorie a fi cineva drept, chiar cu vrăjmașul său, această datorie e mai sfântă în urma unei birușiri. Că Rusia ar fi dorit încoronarea României cu statul său, nici numai începe îndoielă. Dar ceea ce trebuie să mărturisim, este, fiindcă adevărul are și el prerogativele sale, că amestecul Rușilor în Principate a fost din origină și până mai încoace binevoitor și ocrotitor Românilor. Ori care ar fi fost scopurile lor ascunse și vederile ambițioase ce aveau protejând Principatele și stăruiind în a susține autonomia lor, nu ne putem opri cu toate acestea, de-a nu mărturisi că Rusia a apărut mult timp, și cu eficacitate, niște drepturi pe care Poarta le călcase în picioare.

Ar fi oare drept a exploata astăzi, în defavoarea Principatelor, temerea ce insufla cu drept cuvânt ambiția rusă înaintea războiului, nu numai ca să nu li se dea nimic ci încă ca să li se ia și ceea ce protecția rusă le păstrase?

O asemenea purtare în privința Românilor, n-ar fi nici dreaptă, nici bine înțeleasă, și în loc de-a fi păgubitoare Rusiei, ea ar sigura din contra înființarea influenței sale, pe care iar pune să plătească, ca să zic așa, toate cheltuielile războiului, lăsându-i după luptă într-o condiție și mai rea de cât aceea în care le pusese preponderanța Rusiei.

Să ne întoarcem la Istorie.

Convenția de la Akerman libera Principatele de ocupația Otomană, și ceea ce e mai mult, este că ea stipula că prinți în loc de-a fi numiți și destituați după voia Porții, se vor alege de-acum înnaite de nație pe un termen de șapte ani. Trei ani după aceea, la tratatul de la Adrianopol, Rusia reînnoi vechiul principiu al alegerii prinților pe viață.

Așa dar, aducându-și cineva aminte de miseria ce domnea în Principate prin deasa numire la tron a arendașilor fanarioți, va mărturisi ori care i-ar fi principiile politice, că dreptul de-a alege Prinții și întinderea dată îndelungării puterii lor, erau două adevărate progrese. Printr-aceasta se asigura oare care stabilitate provinciilor bănuite de politica schimbătoare a suzeranului. Rusia profita cu iscusință de greșalele Porții și le întorcea cu iscusință în favoarea politicii sale. Principatele prin urmare îi fură datoare restaurarea și garanția privilegiilor lor, și mai în urmă pentru stabilirea unei orânduiri și-a unei prosperități relative.

De ce Turcia n-a luat inițiativa unei asemenea politici? De ce n-a înțeles ea că adevăratul ei interes era de-a proteja pe Români, astfel încât să nu mai aibă trebuință de-o altă protecție? Cum nu s-ar fi influențat Principatele de o protecție care nu se manifesta la început de cât cu bine faceri?

La 1828, se declară războiul între Rusia și Poartă. Armia rusă, în număr de 100.000 oameni, trecu Prutul, Mareșalul Bitgenstein intră în Iași, detronă pe Domn și adresa Moldo-Românilor o proclamație ce-i înștiința că o administrație centrală va fi instituită sub prezidenția contelui Palen. Această proclamație făgăduia Principatelor pacea pe care o doreau, binefacerea asigurată a unei existențe legitime și statornice, și păstrarea tuturor privilegiilor lor. București se ocupară ca și Iași, și la 16 mai, contele Palen se așează în noile sale funcții. Trebuie să încetăm a descrie starea Principatelor în vremea războiului. Ciumă, foamete, epizootie, un frig nesuferit, și în sfârșit toate relele se păreau unite cu acelea ale războiului.

Pacea se subscrie la Adrianopol la 14 septembrie 1829.

În privința Principatelor române, tratatul de la Adrianopol fu o nouă și solemnă consfințire a autonomiei și-a drepturilor lor.

Hosporadul, al cărui termen era fixat pe șapte ani, se hotărî pe viață. Canalul Dunării până la unirea sa cu Prutul fu prescrist de hotar al Principatelor. Articolul al V-lea mai cu seamă important prescria: „Principatele, România și Moldavia, puindu-se printr-o *capitulatie* sub suzeranitatea Porți, și Rusia garantând prosperitatea lor, se înțelege că ele își vor păstra toate privilegiile și imunitățile de mai nainte, și se vor bucura de excitarea religiei lor, cu o securitate completă, de o administrație *independentă și națională*, și d-o întreagă libertate de comerț.” DE va observa cineva cu luare aminte va vedea că tratatul de Adrianopol nu stipula noi drepturi pentru Români, aceasta era o recunoaștere precisă și solemnă a vechilor lor libertăți.

În virtutea aceluiași tractat o comisie se adună la București ca să redigeze Regulamentul organic ce urma să fie carta sau constituția Țărilor.

Prințul ales după dispozițiile date de Regulament nu era un Prinț absolut, ci urma să administreze cu concursul unei adunări naționale, căreia i se păstrase dreptul de-a vota birul, de-a face legi și de-a adresa Prințului plângerile nației chiar alergând la puterile suzerană și protectoare.

Neapărat Regulamentul organic nu este idealul constituției unui popor liber. Dar de v-a privi cine va de-o parte miseria și anarhia în care căzuse principatele în curs de un veac de arbitrar, și de altă parte de și va arunca ochii asupra acestei societăți încă în leagăn, unde nu se găsește de cât boerul sus și țaranul jos, fără clasa de mijloc coaptă pentru libertate și care constituie în țările civilizate nația în sine, va recunoaște că

Regulamentul Organic al Moldo-României era un mare progres și o constituție foarte liberală pentru un popor așezat prin poziția sa geografică între trei guverne absolute.

De la sfârșitul anului 1829 și până la începutul anului 1834, Rusia, ca să asigure exercitarea tratatului de Adrianopol, ocupă, prin înțelegere cu Turcia, amândouă provinciile, așteptând lucrarea regulamentului și punerea sa în lucrare. Reprezentantul Rusiei, generalul Kiselef³, fu însărcinat cu administrația țării, și știu atât de bine să-și îndeplinească misia, încât guvernarea sa fu un period de reparare pentru Români.

VI.

Convenția de la Sankt- Petersburg termină misia generalului. Prin acea convenție de la 29 ianuarie 1834, se coprindea și evacuarea Principatelor de armile Rusești; Poarta din parte-i, recunoștea formal noua constituție și se îndatora a publica un firman însoțit de un Hati-șerif două luni după schimbul ratificațiilor. Hati-șeriful se publică și fu o nouă consfințire a drepturilor, o recunoaștere repetată a independenței lor administrativă și legislativă. Principatele se zicea (Art.4) și vor face în toată libertatea toate legile trebuincioase administrației lor din lăuntru, și Moldo-Români se vor bucura asemenea d-o independență *legislativă completă*, pentru tot ceea ce privește la lucrările lor din lăuntru. După aceasta urma să procedeze la numirea prinților; dar, în virtutea convenției de la Petersburg, amândouă curțile, *pentru acea dată numai*, făcără ele alegerea pe care Regulamentul Organic i-o recunoaște nației. Amândoi prinți, fură dar numiți de curțile suzerană și protectoare după înțelegerea ce-a avut între dânsese, Mihail Sturza fu numit în Moldavia și Alexandru Ghica în România. Această din urmă alegere fu nenorocită și nu întârzie mult ca să se încredințeze de aceasta, și nația și curțile. Obșteasca adunare se văzu nevoită a expune printr-o adresă solemnă atingerile țării(i) curților suzerană și protectoare.

Curțile în urma rugăciunii adunării(i) obștești, orânduiri a se face o cercetare administrării prințului, în urma căreia Poarta printr-un firman, ce acuza pe Prințul Ghica, îl depărtă, imputându-i nedreptățile și abuzurile ce se săvârșiră în vremea domniei sale⁴.

Atunci pentru întâia oară se puse în lucrare Regulamentul organic; alegerea prințului pentru întâia oară se făcu sub forma constituțională a țării.

Numele ce ieși din urma alegerii naționale fu acela al prințului Bibescu. El domnea de șase ani când izbucni revoluția de la 1848. De la țărmurile Senei, această revoluție trecuse peste Europa și răsună până în Orient. Bibescu neputând pune stavilă revoluției și ne vrând să-i fie șef se trase din domnie.

Revoluția română, generoasă în sine, era în împrejurările de atunci o imitație periculoasă pentru țară, ce prin poziția și starea sa socială nu era pregătită la niște asemenea evenimente.

Tristele sale rezultate nu întârziară a se arăta, și o îndoită ocupație de Turci și Ruși, cum și convenția de la Balta-Liman (Mai 1-i 1849) fură concluzia revoluției.

Prin această convenție se suspenda adunările și în locul lor se adopta *divanele ad-hoc*, ale căror membrii, în loc de-a fi aleși de nație, se numeau de Prinț care putea a-i depărta după voința sa. În loc de Prinți aleși pe viață, se numea de amândouă curțile doi guvernatori pe curs de șapte ani. În această calitate se aleseră și se numiră domnii Știrbei în România, și Gr. Ghica în Moldavia.

Convenția de la Balta-Liman e cea din urmă ce s-a încheiat în privința Principatelor între cabinetul Sankt-Petersburgului și Poarta otomană.

Acı se oprește istoria trecutului.

PARTEA A DOUA

VII.

Din astă dureroasă istorie, ale cărei trăsuri principale le-am schițat într-un chip repede, care sânt învățăturile ce putem trage, care sânt lecțiile ce izvorăsc pentru puterile europene în general și pentru fie care dintr-însele în particular?

³ Generalul Kiselef este astăzi reprezentantul Rusiei pe lângă curtea Franței.

⁴ Nu intră în cadrul acestei lucrări tabloul deosebitelor guverne ce s-au schimbat în Moldo-România de la anul 1834; și de-am vorbit de Prințul Ghica, am făcut-o numai ca să ne întrebăm cum acela ce s-a depărtat prin firmanul din 1842 s-a putut numi la 1856 Caimacam al domniei.

Mai înainte de toate rezultă că Principatele Române sânt *autonome*; și că nimeni, nici chiar Poarta, ce le este suzerană, n-are dreptul de-a se amesteca în trebile lor din lăuntru.

Al doilea, că Rusia, ca scop de-a sluji proiectele ei de întindere și conchistă, a garantat Principatelor niște drepturi pe care Poarta, fără de-ale contesta în prințip, le călca prin fapte.

Dacă este cineva în drept de a acuza ambiția celei dintâi, cauză evidentă a războiului trecut, trebuie însă să recunoască că nici o lată putere ca Turcia, n-a servit, prin greșalele sale, această ambiție ce era aproape de-ai deveni funestă.

Acestea sânt considerațiile asupra cărora insistăm.

Vom arăta în urmă care sunt pericolele ce amenință astăzi Principatele în drepturile și autonomia lor, și tot într-o vreme vom încerca a găsi și tămăduirea acestor rele.

După cum am expus faptele istorice cu cea mai riguroasă nepărtinire, asemenea le vom discuta cu sinceritate. Concluziile noastre vor fi dictate de sentimentele dreptăți(i): îndrăznim a zice chiar de înțelegerea stări(i) și a intereselor puteri(i) lor.

Oamenii de Stat ai Țării aruncă-și ochii asupra trecutului, întrebe-se care a fost pricina progresării influenței rusești în principatele Române, și nu vor găsi alt decât abuzurile și excesele puterii guvernului otoman, abuzurile pașilor au silit Principatele a se întoarce spre puterile creștine. Administrația Fanarioșilor, impusă de Poartă în contra capitulațiilor și a tractatelor, a ocazionat intervenția rusă și a dat prilej Țarului a lua în Principate rolul de protector și de binefăcător.

Rusia însă, cu toată dibăcia ei, a făcut o mare greșală amestecându-se într-un chip prea direct în trebile din lăuntru ale Principatelor, a căror afecție au pierdut-o numai din pricina aceasta. Un popor este ca un cal de bună viță, pe care mâna ce-l conduce trebuie să fie foarte ușoară ca să-l poarte de frâu fără de-al supăra zăbala.

Cu cât Rusia eșia din rolul ei de protectoare, luând p-acela de suzerană, cu cât mai mult se amesteca în guvernul României, cu atât ea își pierdea popularitatea sa. Și din contra, cu cât Turcia făcea să se simță puterea ei, cu atât mai mult se ștergea din inimile Românilor vechile prejucții în contra acestei puteri, și în locul lor renăștea simpatiile. Tractatul de la Balta-Liman fu cea mai însemnată greșală a Rusiei, căci printr-însul lua Românilor o parte din privilegiile, pe care protecția sa făcuse să li se recunoască în nou. Rusia nu se opri aci, ea făcu o greșală și mai mare încă în ziua când, călcând în picioare independența României, pe care o garantase câți-va ani mai înainte, declară în fața Europei că ea va păstra ca un gaj, până la îndeplinirea cererilor sale, aceste două Principate unde armatele sale pătrunseră într-un mod nelegitim.

Faptele vorbesc mai bine de cât am putea vorbi noi; dar mai cu seamă pot arăta Turciei politica ce urmează să aibă în viitor în privința Principatelor. Interesele ei se unesc într-aceasta cu îndatoririle pe care i le impun tractatele. Încredințezese⁵ Principatele că Turcia le voiește binele, că este dispusă a le proteja, că garanția autonomiei lor le va veni mai mult de la Poartă de cât de la celelalte puteri, ș-atunci aceste țări în loc de-ai aduce confuzie și anevioție în lucrări, îi vor fi un ajutor și o barieră contra năvălirilor străine.

VIII.

Ce a făcut cu toate acestea Turcia de când războiul și tractatul Parisului, ce suprimară protectoratul Rusiei, a dat României libertatea de a-și manifesta dorințele și trebuințele ei?

Ea a arătat din contra, niște tendințe nu numai de dominație asupra Principatelor, ci încă și de intrupare. În conferințele Constantinopolului de la 1856 Ianuarie, ea nu și-a ascuns Pretențiile de a trata principatele ca pământ conchis și ca provincie făcând parte integrantă din imperiul otoman. Ea a făcut a se crede desfăcută de ori ce îndatorire în privința lor în urma călcări(i) tractatelor încheiate cu Rusia, ca cum aceste îndatoriri n-ar rezulta din acele tractate și nu s-ar coprinde în ele. Ea manifestă curat intenția de-a nu lua în nici o considerație (de-ar fi lăsat-o puterile străine în voia ei) privilegiile restituite prin tractatele de spre care vorbirăm. A declarat voința sa de-a ridica fortărețele dărâmate, izvor al atâtor calamități și ură, pe când acestea existau ! Ea pretinde să numească prinți sau de-a dreptul, sau după o listă de candidați ce va da țara, ca să poată da curs vechilor intrigi, nestatornicii de-altă dată, și atârării servile ale guvernatorilor pe care ea-i va alege. Ea merge și mai departe de cât tot-deauna: a încercat ș-a izbutit a se amesteca în guvernarea din lăuntru a țărilor sub pretext *de-a armoniza instituțiile din lăuntru după timp și trebuințele generale*; în sfârșit Poarta s-a arătat dispusă a nesocoti toate drepturile principatelor, chiar acela pe care le respectase în timpii trecuți pe când România era prada arbitrarului Porții.

A se governa după legile lor, fără a adopta altele, după trebuințele epocii, a fost un drept pe care Principatele l-au (lu a) exersat tot deauna în toată întinderea lui. De va consulta cineva istoria lor legislativă în

⁵ În sensul de „a fi convinse” (n. n.)

periodul acestor cinci-zeci din urmă ani, va rămâne în uimire văzând câte modificări s-au introdus în legislația lor, cât progres au făcut în acest mic spațiu de timp, ast mic popor Român, abia cunoscut Europei occidentală. În această transformare progresivă, în această lucrare din lăuntru, operată în sânul unei societăți turburată de rele și întrigi neconținute, nu vedem pe niciări amestecul Porții. Tot s-a operat după voința și trebuințele astei societăți reprezentată de prinții și adunările țării.

Pretențiile ilegale ce Poarta a manifestat înaintea tratatului de Paris, le-a reprodus, cu oare-care sfială, la congresul din Paris; și în urmă, la conferințele din Constantinopol după ce s-a sub-scris tratatul de la 30 martie.

IX.

Turcia a făcut o nouă greșală protestând în contra prelungirii ocupației austriece în Principate, arătându-se, din contra, favorabilă acestei prelungiri.

Oamenii ei de Stat nu văd că astă ocupație nu poate avea alt efect, decât a face pe Români să le pară rău de trecut din pricina vexațiilor prezentului?

Austria se înșeală dacă crede că fără de primejdie poate succede politicii țarilor.

În general se crede că Staturile cele mici sânt lesne de cotropit, și plecând de la acest prințip numai, nu se gândesc că de multe ori puterea lor consistă chiar în propria lor slăbiciune. Într-alt chip cum am putea explica rezistența Moldo-României, (dacă n-am vorbi de cât de dânsa), de a nu cădea în mâinile uneia din puterile ce o învecinesc?

Călcând drepturile Principatelor, Poarta a slujit interesele Rusiei, dându-i prilej de amestec în țară și de protejare.

Rusia, după ce a pregătit duhurile a îngădui dominația ei prin binefaceri, a încercat în urmă a călca în picioare independența Principatelor ce ea însăși garantase; însă n-a izbutit în aceasta.

Făcând aceeași încercare, Austria nu se adastă la aceeași neizbândă?

Ocupând Principatele cu consimțământul Porții, al Franței și al Engliteriei, cu scopu(l) de a păstra neutralitatea țării, și de a o scuti de ocupația rusă, sub ce pretext și cu ce drept mai le ocupă astăzi când nu mai există nici un motiv din cele ce însemnarăm? Aliată a Franței și a Engliteriei într-un război a cărei misie a fost de-a apăra drepturile amenințate de pretențiile Rusiei, precum și trecerea Prutului, Austria ar putea oare, fără de a da bănuiele Europei despre intențiile sale, să calce drepturi pe care ea a vrut să facă pe alții să le respecte?

Prelungind cu stăruință ocupația, nu va dobândi alt rezultat de cât a da bănuiele despre bunele-i cugetări și de-a ridica în contra-i opinia publică, ce nici până astăzi nu prea i-a fost favorabilă, din pricina politicele sale șovăitoare în vremea războiului. Să adăugăm încă că și de va fi având gânduri secrete și ambițioase, acele nădejdi nu pot izbuti întru nimic. Petersburg observă Viena, și nu va îngădui să izbutească în folosul altuia copia unui original ce n-a slujit pe Rusia; Franța și Englitera, care n-au cerut războiul, își vor ține făgăduințele lor, adică de a nu permite unei aliate, ce nici n-a tras spada, să se bucure singură de o conchistă teritorială, cu care se calcă drepturile și interesele echilibrului Europei, și a culege singură fructele unei victorii care n-o costă nimic și care nu e a sa.

X.

Ocupația dar de astăzi a Principatelor de armile austriece, cu primirea Porții, este o a doua însemnată greșală ce face această putere în paguba României.

Din nenorocire aceasta nu e cea din urmă, și mai avem încă o a treia imputare a-i face atât mai serioasă, cu cât se atinge mai mult de autonomia Principatelor, în momentul acesta care este cel mai decisiv și mai critic. E vorba despre firmanul de convocarea divanelor chemate pentru a exprima opinia Principatelor și dorințele lor în privința organizației viitoare.

În virtutea acestui firman, (în contra căruia Europa n-a zis nimic până acum) Principatele vor fi oare consultate? În ce mod și prin ce organe își vor exprima dorințe și trebuințele lor?

Cinci comitaturi, pentru formarea cărora nu s-au consultat nici legile, nici datinele, nici obiceiurile și gradul de civilizație al țăr(i), vor constitui fiecare divan. Aceste comitaturi se vor mărgini a-și exprima dorințele ce se vor examina întâi de către Comisia europeană; și, după ce vor trece mai întâi printr-acest examen, se vor supune unui al doilea examen și vor deveni obiectul desbaterilor ulterioare între Poartă și puterile aliate.

Însă, după aceste încercări și dezbatere, Principatelor, care sânt partea interesantă și principală într-această desbatere, li se vor da cel puțin dreptul de-a avea reprezentanți, comisari, sau mai bine avocați în conferințele ce se vor ține ca să le justifice voințele, să le apere cererile și să le susție drepturile?

Nu ! Firmanul e hotărâtor; glasul Moldo-Românilor nu se va auzi în conferințe: ei nu vor avea nici glas deliberativ, nici glas consultativ; nu vor avea nici chiar un delegat care să le apere drepturile, și relațiile divanelor cu comisia europeană se vor opera *prin mijlocirea comisariatului otoman*.

Nu este destul atât: Poarta își încheie firmanul mai rău de cât îl începe. Turcia, prin cel din urmă articol, declară cu ton de stăpân desăvârșit, iar nu de suzeran, că dacă divanele vor îndrăzni să iasă din șirul lucrurilor existente, se vor lua *măsuri de dojenire pentru asemenea purtare*.

Poarta, scriind și vorbind astfel Românilor, uită că adevăratul ei titlu, acela ce i se da până astăzi de Europa, acela sub care figurează în tratatul de Paris, este titlul de suzerană. De-aci îi vin drepturile asupra României, însă de-aci și îndatoririle. Tonul dar și dispozițiile firmanului nu se aseamănă cu îndatoririle Porții și pășesc peste drepturile Principatelor.

Tractatele Porții cu Rusia, desființate într-o parte ce privește relațiile între dânsa și a acestor două puteri, rămân în ființă în ceea ce privește drepturile recunoscute printr-însele Principatelor, drepturi chezașuite prin tratatul de la 30 Martie 6, pe care Poarta urmează să-l respecteze.

Să ne întoarcem acum iar la firman. Care-i este sensul? Care este șirul lucrurilor din care divanele nu pot eși? Până la ce punct le este iertat a manifesta dorințele țării(i)? Li se vor lua în băgare de seamă acea manifestare? Asupra acestor chestii există o adâncă tăcere.

Comitetele, zice firmanul, „au drept a delibera asupra Regulamentelor Principatelor”. Acesta e dreptul cele mai întins ce li se acordă. Să lăsăm că dreptul acesta l-a avut Principatele și că era de prisos a se mai specifica din nou, dar să ne întrebăm și să întrebăm pe Poartă, Regulamentele sânt ele oare instituții vițioase? Imperiul otoman are mai bune? și n-ar fi de dorit pentru regenerația Imperiului său să aibă asemenea Regulamente în toate provinciile ei? Cine mai crede astăzi că Regulamentele sânt pricina relelor ce bântuie țara Românească? Cine nu știe că ele provin mai mult din nestatornicia și slăbiciunea guvernului ei, iar mai cu osebire din neîncrederea ce are Românul în ziua de mâine, și din neconținutele frământări provenite din intrigile ambițiilor, neconținut în luptă, și de conflictele în care sânt puse interesele puterilor ce-o învecinesc?

Uitând Europa acestea și ocupându-se numai cu revizia legilor din lăuntru, n-ar putea cineva să creadă că nu este serios dispusă a tămădui răul și că fuge de prilejul a găsi rana ca să nu fie silită a o vindeca?

Dreptul de-a delibera asupra Regulamentelor Principatelor, drept pe care firmanul nu-l contestează, cum îl înțelege oare? Alegerea Prinților este oare coprins într-însul? sau puterile voesc să-și însușească misia de-al numi? Poarta voește să-l aleagă ea? și puterile voesc să se amestice în revizia Regulamentelor?

Înainte de firmanul din Octombrie 1856, aceste puncturi nici că erau în dezbatere.

Convenția de la Balta-Liman (care nu suspenda de cât pentru șapte ani, astăzi expirați constituția țării), această convenție este acum desființată prin război și Principatele reintră neapărat, astfel o cere dreptatea și tratatul Parisului⁶, în drepturile lor recunoscute de tratatul de Adrianopol și regulamentele organice. Vor fi dar în dreptul privilegiilor lor de-ași alege prinții și de-a se administra în virtutea vechilor lor capitulații, neînțecat reînnoite sau confirmate.

Dacă dreptul de a-și alege prinți se va lua Principatelor, dacă autonomia lor se va mântui, dacă Europa va pretinde a se amesteca în redacția Regulamentelor lor, atunci ori ce om serios se va putea întreba la ce a slujit Românilor războiul, în urma căruia au suferit atât de mult, la ce le slujește astăzi protecția Europei; neapărat nu alta, de cât ai face mai nenorociți, mai maltratați, mai puțin independenți, dându-le legi dictate de străini; ar greși atunci oare Români(i) dacă suspinând ar cere trecutul cu relele lui?

XI.

Tratatul de Paris, ce păstrează privilegiile Principatelor, a introdus o simțitoare modificare în starea lor.

Poarta rămâne suzerană cu drepturile ei de tribut și omagiu, și ci îndatoririle ce de mai multe ori a subscris, dar în locul protectoratului *exclusiv* al Rusiei, succede protectoratul *colectiv* al puterilor celor mari ale Europei.

⁶ Art. XXIII din tratatul de Paris, ce coprinde că administrația Principatelor va fi independentă și națională.

⁷ Art. XXII. Principatele vor urma a se bucura, sub suzeranitatea Porții și sub garanția puterilor contractante, de privilegiile și imunitățile ce posedau.

Acest protectorat colectiv va fi sau o vorbă zadarnică, sau va avea de țintă scopul de a da Principatelor o cheazăuire mai interesantă și cu rezultate priincioase de cât acelea ce le dăduse Rusia, va avea de țintă apărarea drepturilor lor în contra tuturor acelor ce ar voi să le calce.

Care sânt pericolile ce amenință drepturile Principatelor?

Care sânt mijloacele cele mai sigure pentru a le feri de-acele pericole?

Înainte de războiul din urmă primejdia venea de la Rusia. Mulțumită unei politic iscusite, ea știu a-și statornici și a-și crește influența sa în Principate. Acum însă proiectele ei s-au dat pe față; masca a căzut și nu ne mai putem teme de dânsa.

Ceea ce este de temut astăzi pentru Principate, este acel spirit de temere în privința Rusiei, pe care l-am mai spus și care există chiar după războiul trecut. Este cu dreptul oare a nu lăsa pe Români să se bucure de drepturile ce le-a dat Rusia, numai fiind că le sânt date sau garantate de ea?

O asemenea greșală, a lua umbra drept realitate, nu se poate face de niște adevărați politici.

Primejdiile ce amenință astăzi Principatele, o putem zice cu încredere, vin mai mult de la Austria și Poarta de cât de la Rusia.

Ce trebuie dar să facă puterile Europei ca să spere drepturile Principatelor Române și să le asigure prosperitatea? După idea noastră, doar lucruri ar ridica anevoințele, ar nimic toate stavilele, ar înfrâna toate ambițiile, și ar face a înceta toate intrigile.

Cea dintâi, să declare apărare de ori ce călcare drepturile ce Principatele dobândiseră în urma tractatului de la Adrianopol.

Cel de-al doilea, să dea două garanții acestor drepturi: Unirea Principatelor și ereditatea Prințului, ales de nația Română în deplină libertate.

Unirea Principatelor are în favorul ei un proverb vechi dar adevărat: Unirea face puterea. Nu este dovedită puterilor, acelora cel puțin ce o va apăra astfel, în loc de a fi împotriva-i, iar fi cu atât mai credincioasă, cu cât ar vedea că prin politica înțeleaptă a Porții, și-a dobândit puterea a apăra chiar pe Poarta și a se apăra împreună!

Unească-se Moldo-România, și va forma o nație în care intriga cu anevoință se va strecura. Vecinii vor găsi o barieră grea de sărit; Turcia are înainte-i o barieră mai serioasă: integritatea ei nu va mai putea fi amenințată așa de lesne, și țara ce o va apăra astfel, în loc de a fi împotriva-i, iar fi cu atât mai credincioasă, cu cât ar vedea că prin politica înțeleaptă a Porții, și-a dobândit puterea a apăra chiar pe Poarta și a se apăra împreună!

Unească-se Principatele și în loc de a fi un câmp deschis tuturor năvălirilor și ocupațiilor decorate cu ori ce titlu, în loc de-a fi expuse prin situația lor politică necontentelor invazii, ca și locuitorii expuși frigurilor de bălți infecte, vor forma o miliție destoinică a apăra frontierele și a sluji de avangardă Otomanilor, atunci pământul lor, ocrotit de astă putere relativă, va fi fericit și va produce cu securitate bogățiile sale din lăuntru. Proprietățile, mai necultivate astăzi, se vor acoperi cu bogate holde. Stepele sale până aci pustii, nestrăbătute mai de nici un drum, se vor acoperi în scurt timp cu șosele, care vor înlesni comunicația, și în fine drumurile de feri vor brăzda lungile sale câmpii. Apele sale vor deveni niște arterii binefacătoare pentru comerț și civilizație, și Europa întreagă va privi cu bucurie efectul protecției sale și va primi tributul recunoștinței Românilor.

Ca să se realizeze acest viitor, mai este încă o măsură de întrebuițat, nu mai puțin folositoare de cât ce dintâi. În situația politică în care se găsește Moldo-România, după cum noua numire a Prințului pe șapte ani ni s-a părut un pas spre progres, și cea pe viață se părea și mai mare, asemenea și ereditatea lui ni se pare neapărat trebuincioasă.

Atunci numai se va pune un termen acestei nestatornicii, cauză principală a tuturor nenorocirilor României. Atunci numai vor înceta intrigile în țară și chiar afară din țară. Oamenii luminați și influenți ai Principatelor, în loc de a se depărta de alesul nației, se vor strânge împrejur-i și vor sluji împreună țara, când nu vor mai fi preocupați a-și sluji propriile lor ambiții. Geloziile, rivalitățile din familii, tot deauna funeste în Staturile cele mici, se vor stinge puțin câte puțin; și în fine, Prințul ne mai fiind pus în luptă ca în trecut, ne mai fiind silit a-și întrebuița vremea și facultățile ca să placă puterilor străine și să-și pregătească lui sau la ai lui mijloace de-a viza la un tron efemer, nu va mai avea alte grije sau alt studiu de cât acelea de a administra țara desfășurând toate isvoarele de prosperitate sub privegherea unei adunări naționale și sub garanția Porții și a Europei.

Aceasta este, ni se pare, soluția cea mai de dorit în starea lucrurilor de astăzi, fiind că este cea mai practicabilă, și fiind că, respectând drepturile puterii suzerane, asigurăm tot într-o vreme drepturile și privilegiile nației Române.

XII.

Această soluție conformă, în parte cel puțin, cu intențiile a trei din puterile ce au subscris tratatul Parisului, Congresul ar fi putut s-o hotărască și s-o adopteze. Cu toate acestea plenipotențiarul au preferat să mai adâste. Această adăstare funestă intereselor României pe care o ține de nouă ani în neastâmpăr, neștiind cum o să se rezolveze chestiile fundamentale a le organizației ei, România a primit-o cu liniște și resignație.

Cum ar fi putut ea să vorbească, când cei ce o guvernă îi închide gura, suprimă jurnalele; când armile străine îi ocupă teritoriul când chiar Turcia al căreia interes ar fi ca ea cea dintâi să apere independența Moldo-României și pământul ei de ocupații străine, ea îngăduie ocupația austriacă, lasă să se vădească dorința de dominație, și printr-un firma se împotrivesc a lăsa pe Români să-ți manifesteze dorințele și să-și apere drepturile prin reprezentanți aleși de dânși(i), drept de apărare ce se acordă chiar vinovaților ! Tăcerea dar a Românilor u este un consimțământ al lor, ci este mai cu seamă o elocventă protestație ce le este ertată celor slabi. Asculte această tăcere Puterile europene, și vor auzi glasul României îndreptându(-)se la toate, și la fie care în parte, cerând cu tractatele în mână autonomia lor.

Rușilor le zice: „M-ați protejat mult timp și v-am fost recunoscătoare. Dar într-o zi fără pretext m-ați ocupat cu nedrept, și nu v-ați sfiit, într-o luptă ce nu mă privea pe mine, să declarați Europei că mă luați drept zălog.

„Călcându-mi independența, ce-mi protejați până aci, m-ați autorizat a crede că binefacerile voastre era dictate de interes, și ați pierdut într-o zi influența ce dobândiserăți după mulți ani de ocrotire. Îndreptăvă-ți greșeala; apărați autonomia pe care n-ați putut-o călca fără pedeapsă.”

Austriei: „Ai venit în Principate cu scop mărturisit de ale apăra de năvălirile și relele războiului. V-am fost recunoscători și v-am primit cu frăție și bunăvoință; dar când ne-am încredințat că de și s-a făcut pacea, armile tale tot vor să ocupe țara, n-am putut să mai hrănesc pentru tine decât nemulțumire și neîncredere. Interesele tale comerciale și influința ce ai trebuință a păstra pe Dunăre te invită să adopți altă politică, și în loc de-a însufla ura silește(-)te să ne atragi simpatia, respectându(-)ne drepturile și autonomia”.

Turciei: „Îmi ești suzerană: nu ți-am contestat nici odată acest titlu. Viu să-ți cer a-mi respecta drepturile. De ce nu te încrezi în mine? De ce îngădui ocupația teritoriului meu? De ce ameninți vechile noastre privilegii? De ce înăbușești glasul dorințelor mele? De ce nu îngădui ca la Conferințele ce vot hotărâ viitorul meu, să am, dacă nu reprezentanți ai naționalității(i) mele, care să voteze cu judecătorii mei, cel puțin delegați care să apere dorințele mele? Nu lăsa altora pretextul, dorit poate, de-a ne proteja. Protege-ne chiar tu ! Respectează-ne autonomia ce am câștigat-o prin sânge de la Sultan(i) voștri, și ne-a consfințit-o nenumărate tractate”.

În sfârșit, Franței și Engliei: „Ați combătut în numele dreptății: face-ți să se respecte dreptatea. Nu ne trageți din ghiarele unei ambiții ca să ne lăsați în ghiarele alteia. Austria n-a vărsat nici o picătură de sânge, în vreme ce voi ați vărsat pe-al vostru. N-o lăsați să culeagă roadele unui război, ale cărui dureri numai voi le ați suferit. Turcia vă e datorare respect pentru integritatea ce i-ați asigurat; întrebunțați influența legitimă ce ați dobândit asupra-i, ca să pledați cauza noastră, ce este dreaptă și care interesă atât pe voi cât și pe noi.

„De și Stat secundar, România are și ea valoare în ochi(i) Europei și în echilibrul ei. Ea neutralizează acest mare rău al Dunării, unul din principalele arterii ale continentului. Ați fost destul de puternice ca să preîntâmpinați, fiți destul de înțelepte ca să prevedeați răul.

„Greșalele diplomației să nu mai formeze același nod al chestiei Orientului pe care sabia voastră l-a tăiat.

„Asigurați-ne autonomia și nu îngăduiți ca să fim nici Pașalâc turcesc, nici Provincie rusească sau austriacă.

„Aceasta ar fi în contra interesului Europei și după cum a zis un mare orator Englez: *în contra dreptului.*

„Ministerul care dirige trebile Engliei, s-a arătat tot-deauna apărător al dreptului națiilor; părsind astăzi apărarea drepturilor României nu și-ar schimba politica, și nu și-ar înmulți numărul inamicilor săi.

„Cât pentru Franța, România ce tot-deauna a simțit o vie simpatie pentru dânsa, își întoarce ochi(i) asupra-i ca spre o soră mai mare în civilizație și progres și adastă de la dânsa sprijin și protecție.”

Îată ce zice Europei tăcerea României. Și noi, ca să încheiem, ne întoarcem la o considerație dezvoltată în această scriere și întrebăm: Care a fost cauza amestecului Rusiei în Principatele Române? Călcarea drepturilor Principatelor de Poarta Otomană.

Aceleași cauze n-ar produce aceleași efecte?

Mijlocul cel mai sigur pentru Occident de-a desființa influența rusă în Orient, nu este de-a șterge până și urmele binefacerilor rusești; ci de a garanta drepturile popoarelor și de ala da mai mult decât le dăduse Rusia.

Puterile occidentale se îndoiesc oare de izbânda unei asemenea politici?

Tratatul din Paris fi-va oare numai o hârtie scrisă?

FINE.